

STORTINGET

Representantforslag 274 S

(2021–2022)

fra stortingsrepresentantene **Henrik Asheim, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes, Jan Tore Sanner og Erna Solberg**

Dokument 8:274 S (2021–2022)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Henrik Asheim, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes, Jan Tore Sanner og Erna Solberg om styrking av videregående opplæring for voksne

Til Stortinget

Bakgrunn

Navs bedriftsundersøkelse for 2022 viser at norske virksomheter mangler 70 000 ansatte. Flere næringer rapporterer om alvorlige problemer med å få tak i arbeidskraft og kompetanse. Samtidig melder Nav om rekordlav arbeidsledighet. Mennesker med lav, eller ingen, formell utdanning er overrepresentert i ledighetsstatistikken. Det er derfor behov for å tilrettelegge enda bedre for at folk kan ta utdanning i voksen alder. Det vil gagne den enkelte og samtidig bidra til å tette kompetansegapet bedriftene opplever.

Stadig flere ungdommer fullfører nå videregående skole med studiekompetanse eller fagbrev. Samtidig har nærmere 590 000 personer i alderen 25 til 66 år grunnskole som den høyeste fullførte utdanningen sin. Arbeidslivet stiller stadig strengere krav til kompetanse, og fullført videregående opplæring har blitt den viktigste inngangsbilletten til arbeidslivet for svært mange.

Regjeringen Solberg gjennomførte flere tiltak gjennom hele utdanningsløpet, noe som gav positive resultater. Aldri har flere fullført og bestått videregående opplæring. Over 80 pst. av elevene som begynte på Vg1 i 2015, gjennomførte med studie- eller yrkeskompetanse. Det betyr at nærmere 5 300 flere elever fullfører videre-

gående skole i dag enn da regjeringen Solberg overtok i 2013. Flere ungdommer søker seg nå til yrkesfag enn til studieforberedende. Fremdeles er det likevel rundt 13 000 elever som ikke fullfører det ordinære skoleløpet mens de er unge.

For å sikre flere voksne grunnleggende utdanning og kompetanse tilpasset arbeidslivets behov la regjeringen Solberg frem Kompetansereformen – Lære hele livet (Meld. St. 14 (2019–2020)) og Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden (Meld. St. 21 (2020–2021)).

Kompetansereformen – Lære hele livet

Målet med kompetansereformen var at utdanning skulle gjøres tilgjengelig for flere voksne arbeidstakere, og at kompetansopolitikken skulle gi mer skreddersøm og tilrettelegge utdanningsløp for flere grupper.

Kompetansereformen hadde to overordnede mål: på den ene siden å bidra til at ingen går ut på dato på grunn av manglende kompetanse i norsk arbeidsliv, og på den andre siden å tette gapet mellom hva arbeidslivet trenger av kompetanse, og den kompetansen arbeidstakerne faktisk har.

I perioden 2013–2021 kom det flere gode ordninger på plass, og de siste årene ble det brukt i overkant av én milliard kroner på å gjøre utdanning på alle nivået mer tilgjengelig for folk i ulike livssituasjoner over hele landet. Lånekassen ble bedre tilpasset voksenes behov, og sammen med partene i arbeidslivet har det vokst frem flere treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling, Fagbrev på jobb og Industrifagskolen har også blitt permanente. Samtidig er forsøk med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring godt i gang, og fagskoler, universite-

ter og høyskoler har fått på plass flere fleksible utdanningstilbud.

Fullføringsreformen

Fullføringsreformen inneholdt en historisk utvidelse av retten til opplæring frem til fullført studie- eller yrkeskompetanse. Reformen inneholdt tiltak for å bedre muligheten til tilpassede løp, gi bedre tilbud til en mangfoldig elevgruppe, gi flere mulighet til å fullføre en fagutdanning og gjøre læring gjennom hele livet mulig. Dette er avgjørende. For dersom retten til å fullføre skal bli en reell rettighet for alle, i alle aldre, må man tenke nytt om videregående opplæring for voksne. Fremtidens videregående skole for voksne er det neste steget i Fullføringsreformen.

Videregående for voksne

Videregående skole er i dag primært tilpasset ungdom som går et ordinært løp rett etter ungdomsskolen, og ikke voksne som har jobb, familie og økonomiske forpliktelser. En rett til å fullføre blir kun en rett på papiret dersom man ikke sørger for at systemet også er bedre tilpasset voksne.

Da koronakrisen rammet både mennesker, bedrifter og norsk økonomi våren 2020, ble utdanning og kompetanse et viktig svar på krisen. Regjeringen Solberg lanserte derfor Utdanningsløftet med mange ulike tiltak. Midlertidige endringer i dagpengeregulverket gjorde det mulig å kombinere alle former for utdanning mens man mottok dagpenger fra Nav, og fylkeskommunene fikk blant annet betydelige ressurser for å få på plass videregående opplæring for permitterte og ledige.

Våren 2021 foreslo regjeringen permanente endringer i dagpengeregulverket for å gjøre det enklere også i fremtiden å kombinere dagpenger med utdanning.

For å skape en bedre videregående for voksne i fremtiden må man finne nye og bedre svar på utfordringene som finnes. Utfordringene kan deles inn i tre deler:

1. Strukturer og arbeidsdeling
2. Arbeids- og næringslivets behov
3. Mer fleksibilitet og skreddersøm tilpasset den enkelte

Strukturer og arbeidsdeling

Ansvaret for både videregående opplæring og kompetansepolitikken ligger til fylkeskommunene. I regionreformen forsterket regjeringen Solberg fylkeskommunenes ansvar for blant annet kompetansepolitikken. Men selv om det er fylkeskommunene som i dag har hovedansvaret for dette, jobber de ikke i et vakuum. Man må i større grad klare å se behov, etterspørsel og system på tvers av forvaltningsnivåer og regionene for å finne de gode løsningene som passer både den enkelte og ar-

beids- og næringslivet. Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse og fylkeskommunene må sammen med Nav, bransjene, bransjeorganisasjoner og bedrifter finne gode arbeidsmåter og sette i gang og koordinere etablerte og nye initiativer.

Utvikling og endring av opplæringsstrukturen for voksne bør være kunnskapsbasert, og det må være et system på plass for å evaluere hvordan ordningene som tilbyr en vei til fag- eller svennebrev for voksne, fungerer for å gi nyttig styringsinformasjon.

Fagbrev på jobb er et eksempel på en ordning som ligger hos fylkeskommunen. På en fleksibel og tilpasset måte gir den mennesker muligheten til å ta fagbrev. Det kan imidlertid se ut til at det er store variasjoner mellom fylkene i hvor godt dette fungerer. Ordningen må derfor følges opp slik at den blir et reelt og godt tilbud i alle fylker.

I Fullføringsreformen meldte regjeringen Solberg at et viktig grep for å sikre muligheten til rekvalifisering og omstilling er å innføre en rett til å ta et nytt fagbrev hvis en tidligere har fullført videregående og brukt opp videregående retten. Dette vil fjerne en begrensning i systemet og sikre at flere får anledning til å ta ny utdanning, omskolere seg og stå bedre rustet i møte med et skiftende arbeidsliv, og samtidig bidra til å dekke skiftende kompetansebehov.

For den enkelte arbeidstaker, og arbeidsgiver, kan det være vanskelig å vite hvor man skal starte å lete når man ser etter utdannings- og opplæringsmuligheter for seg eller sine ansatte. Det kan kreve tid, ressurser og innsats å finne mulighetene som finnes, og vite hvordan man selv kan få benyttet seg av disse. For enkelte er den barrieren stor nok til at de verken finner eller benytter seg av eksisterende tilbud de hadde hatt behov for. En digital éndørspolitikk kan synliggjøre og tilgjengeliggjøre de mulighetene som finnes, og koble tilbydere, tilbud og etterspørselsiden sammen på en enklere og bedre måte enn i dag.

Det trengs bedre samarbeid mellom stat, fylkeskommune og næringsliv i fremtiden for å sikre en god struktur og en fornuftig og avklart arbeidsdeling.

Arbeids- og næringslivets behov

Bransjer og bedrifter har et stort behov for å heve og utvikle kompetansen blant sine ansatte for å bidra til økt arbeidsinkludering. Mange sliter imidlertid med å finne ut hvordan de skal gå frem for å få til dette. Flere bransjeorganisasjoner gir uttrykk for at det de møter av tilbud og informasjon, er for tilfeldig, at hver enkelt fylkeskommune er lite forutsigbar, og at det mangler et helhetlig system for voksnes læring. I tillegg er det betydelige språkutfordringer hos flere ansatte som egentlig er i målgruppen for å ta fagbrev i voksen alder.

For arbeids- og næringslivet er det derfor viktig at ansvarsfordelingen er tydelig avklart, og at det utvikles enklere måter å få en oversikt over tilbudet på enn de som finnes i dag.

Nye næringer med kompetansebehov

Nye næringer vokser frem, og kompetansebehovene endres raskt. I dag makter ikke utdanningssystemet raskt nok å utvikle nye tilbud og tilpasse seg arbeidslivets behov. Dette kan illustreres med BattKOMP-prosjektet som Norsk Industri leder i samarbeid med LO og Prosess21. Høsten 2021 la de frem en analyse av kompetansebehovet i batteriverdikjeden. I rapporten kommer det frem at 92 pst. av aktørene sier det er utfordrende å få tak i relevant kompetanse.

Et eget bransjeprogram innenfor batterinæringen ville vært mulig å kombinere med også hele utdanningsløp innenfor batteriteknologi. På fagskolenivå kunne en kortere videreutdanningsmodul innen batteriteknologi inngått i en fagskolegrad, og på universitets- og høyskolenivå kunne en kortere videreutdanningsmodul vært et integrert fag eller valgfag på ingeniørutdanningene. Bransjen selv vurderer det dithen at de først og fremst nå i en oppstartsfase trenger mennesker med lang utdanning, men at de om få år også vil ha et stort behov for fagarbeidere. Det bør derfor også tilrettelegges for at voksne med fagbrev som jobber i industrier hvor det er en synkende sysselsettingstrend, kan ta korte moduler på videregående nivå og omskolere seg til et videre yrkesliv i batterinæringen og andre fremvoksende bransjer og næringer.

Mer fleksibilitet og skreddersøm tilpasset den enkelte

Det er stor variasjon i både omfang og nivå på kompetansebehovene på tvers av bransjer, sektorer og deler

av landet. Noen har til enhver tid behov for hundrevis av nye ansatte innen et bredt felt og et jevnt trykk av ansatte som trenger formalisering eller fornyelse av kompetanse og kunnskap, mens andre kun fra tid til annen har behov for å sende noen gjennom opplæring eller kompetanseheving. Omstillingsbehovet og stabiliteten i tilbud og etterspørsel for de ulike bransjene er også svært ulike.

Det kan være krevende for arbeidstakere i 40–50-årsalderen å sette seg på skolebenken igjen hvis opplegget er for likt den skolen de droppet ut av da de var unge voksne. For mange er ikke motivasjonen der over lang nok tid til at fylkeskommunens skolekalender egner seg.

Det kan derfor tyde på at det er behov for et mer rullerende og fleksibelt tilbud i alle fylker, slik som f.eks. Åkrehamn videregående skole i Karmøy har fått til i samarbeid med Nav. Der kan kandidatene starte når som helst i året. Opplæringen foregår i hovedsak sammen med lærer i verksted og i praksis ute i bedrift. Deltakere som ikke er kvalifisert på grunn av manglende karaktergrunnlag i enkeltfag, får tilbud om å ta disse parallelt med arbeid i verksted.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak og fremme forslag som sikrer at voksne som ikke har fullført videregående opplæring, gis en reell rett til fullføring av videregående skole. Det skal legges vekt på bedre samarbeid mellom stat, fylke og næringsliv, økt fleksibilitet i tilbudene, bedre tilgjengelighet og større kapasitet.

17. juni 2022

Henrik Asheim

Margret Hagerup

Kari-Anne Jønnes

Jan Tore Sanner

Erna Solberg

